

Cultureel-erfgoedwerking voor immaterieel cultureel erfgoed. Criteria in de uitvoeringsbesluiten.

Insteken vanuit tapis plein en het ICE-trekkersnetwerk¹.

De hiernavolgende nota omvat twee delen:

1. Insteek i.k.v. de uitvoeringsbesluiten betreffende ICE-werking in het nieuwe cultureel-erfgoeddecreet
2. Insteek i.f.v. handleiding e.d., met suggesties, aanbevelingen en aandachtspunten:
 - 2.1 voor ICE-werking in algemene zin doorheen het decreet
 - 2.2 m.b.t. de 'cultureel-erfgoedorganisatie die de cultureel-erfgoedwerking opneemt voor ICE' (art.51-53)

DEEL 1

Insteek i.k.v. de uitvoeringsbesluiten betreffende ICE-werking in het nieuwe cultureel-erfgoeddecreet

ICE-werking is nieuw in dit decreet. Deze werking heeft vooral baat bij ontwikkelingsruimte. Op zich zijn de criteria voldoende voorwaardenscheppend.

Criteria voor cultureel-erfgoedwerking zijn algemeen vaak moeilijk te kwantificeren. Net als de collega's vanuit andere deelsectoren zijn we van mening dat het merendeel van de criteria voor cultureel-erfgoedwerking vooral baat hebben bij een open en brede formulering in de uitvoeringsbesluiten.

De subsidiëringsvoorwaarden en criteria voor de toekenning van de werkingssubsidie mbt de ICE-organisatie (art. 53) gaan als criteria voor de advisering van de subsidieaanvraag bovendien voornamelijk over de *toekomstige/gewenste situatie (to be)*. Derhalve wordt het bepalen van een 'lat' of een objectieve toetsing minder aan de orde bevonden (aangezien hetgeen beoordeeld wordt er nog niet is). Ook in het huidige Cultureel-Erfgoeddecreet zijn er geen criteria nader bepaald voor de toekenning van werkingssubsidie.

> M.b.t. ICE-werking ontraden we om de criteria uit het nieuwe decreet nader te gaan bepalen, vermits:

- ***internationale standaarden vooralsnog veruit ontbreken***
- ***het bepalen van een criterium op een bepaalde manier ook kan betekenen dat andere mogelijke invullingen van dit criterium uitgesloten worden, wat in het geval van een veld in volle exploratie vooral vermeden moet worden. Verduidelijking van de criteria kan wel in een dynamischer kader (zoals een handleiding) en er kunnen ook aanvullende of richtinggevende beleidsaccenten in een periode geformuleerd worden via de visienota, waar het veld mee aan de slag gaat.***

¹ Het ICE-trekkersnetwerk begeleidt de immaterieel erfgoedwerking in het brede Vlaamse erfgoedveld en zet de schouders onder globale noden. Het netwerk bestaat uit de organisaties Resonant, Het Firmament, LECA, CAG, ETWIE, tapis plein en FARO.

DEEL 2

Insteek handleiding e.d. met suggesties, aanbevelingen en aandachtspunten

a. bij ICE-werking in algemene zin doorheen decreet

b. bij de cultureel-erfgoedorganisatie die de cultureel-erfgoedwerking opneemt voor ICE

2.1. Immaterieel cultureel erfgoedwerking in het decreet: algemeen

2.1.1 Aandacht voor incentives m.b.t. ICE werking bij alle cultureel-erfgoedorganisaties:

ICE-werking is niet beperkt tot de ICE-organisatie (decreet afdeling 4). ICE wordt met het nieuwe decreet ook een aspect in de werking en een (minstens: mogelijke) erfgoedtaak voor overige CE-organisaties. De overheid kan een sectorbrede inzet op ICE-werking stimuleren met **positieve impulsen** voor wie deze –vaak nieuwe- taken gaandeweg uitbouwt. Vooral een **stimulerende benadering** lijkt (in deze fase) aangewezen, weze het **met aandacht voor een duurzame benadering en verankering**. Ook in dit verband zal onderscheid tussen UB, handleiding en strategische visienota nuttig zijn om de wenselijke flexibiliteit en voortgang in het uitrollen van het ICE-beleid te kunnen blijven hanteren.

> *Incentives vanuit de strategische visienota m.b.t. ICE-werking + via de beheersovereenkomsten van organisaties om mee te werken aan breed ICE-netwerk en Platform.*

2.1.2 Kwaliteitsmonitoring ICE-werking en internationaal UNESCO 2003 kader:

Wat de kwaliteitsmonitoring van de ICE-werking in Vlaanderen betreft, is er geen decretaal systeem van indeling voorzien, zoals bijvoorbeeld het kwaliteitslabel bij roerend erfgoed. Niettemin kan de parallel worden getrokken met de ontwikkelingen m.b.t. de Inventaris Vlaanderen en de actualisering van het ICE-beleid die in 2017 wordt uitgewerkt. De focus zal hierbij enerzijds liggen op inventariseren (verzamen en documenteren). Anderzijds blijven kwaliteitsmonitoring en duurzame borging belangrijke leitmotieven. Binnen de actualisering zijn verbreding en diversiteit grote aandachtspunten (breed en divers verzamelen en identificeren van ICE), alsook het op punt zetten van het nodige (nu nog veruit ontbrekende) instrumentarium voor kwaliteitsmonitoring t.b.v. goede borgingspraktijken.

Ook **internationaal zijn voornog weinig standaarden, normen en criteria om ICE-werking/borging te kwalificeren en/of kwantificeren**. In het kader van de UNESCO Conventie werd recent pas goed gestart met het visietraject omtrent het **'global results framework'** met oog op **monitoring rond de 2003 Conventie** en realisatie en effecten van haar doelstellingen op de verschillende niveaus (lokaal, regionaal, internationaal, globaal)

= > zie documenten via: http://www.unesco.org/culture/ich/en/events?meeting_id=00581

+ zie Decision 11.COM: <http://www.unesco.org/culture/ich/en/decisions/11.COM/14>

> *Het is kortom nog te vroeg om kwalitatieve en kwantitatieve beoordelingscriteria voor ICE-werking vorm te geven (met oog op de uitvoeringsbesluiten) binnen een internationaal referentiekader. De discussies zijn ook internationaal actueel i.k.v. UNESCO 2003 Conventie en op te volgen met oog op de toekomst.*

> Van de ICE-organisatie (zie verder: 2, 3) kan wel worden verwacht dat ze op elk van deze aspecten een **voorbeeldige tot toonaangevende werking** neerzet, dit toelicht en motiveert, alsook dat ze werkwijzes ontplooit om de ontwikkeling van de **ICE-werking in het brede veld te peilen en in de ontwikkeling op te volgen en te begeleiden**.

> Voorts geldt het UNESCO 2003 kader met de **tekst van de Conventie** zeker als referentiekader dat ook zelf permanent verder wordt ontwikkeld via de **Operationale Richtlijnen**.

> Meer algemeen zijn ook de UNESCO 2003 Conventie *Operationele Richtlijnen inzake duurzame ontwikkeling (Hfst VI)* van tel betreffende ICE-werking. Deze kaders op hun beurt in de VN doelstellingen van duurzame ontwikkeling (Agenda 2030).

> Ten slotte is het in dit verband relevant de **12 Ethische principes** te vermelden die werden geadopteerd tijdens 6GA General Assembly, zie [UNESCO pagina Ethics and ICH](#). Van de ICE-organisatie mag verwacht worden dat ze de internationale principes als maatstaf hanteert en zich verder inspant om deze ethische leidraad naar de eigen context te vertalen en invulling te geven.

2.2. Werkingssubsidie voor een cultureel-erfgoedorganisatie die de cultureel-erfgoedwerking opneemt voor immaterieel cultureel erfgoed

2.2.1 ALGEMEEN

Het lijkt aangewezen dat de Vlaamse overheid een ondergrens inschrijft wat de subsidiëring of schaalgrootte betreft. Zo'n ondergrens is nodig wil men bij gemeenschappen, in de erfgoedsector en in de brede samenleving **ICE-werking met slagkracht, impact en duurzaam karakter** uitbouwen. Het is overigens onze overtuiging dat het weinig zinvol is om de nieuwe ICE-organisatie te laten starten indien het op halve kracht zou moeten gebeuren.

> *Noot: Los van werkingssubsidie is het van belang dat het platform voor immaterieel erfgoed ten allen tijde gewaarborgd blijft, als instrument dat ten grondslag ligt aan de inventaris(sen) in Vlaanderen m.b.t. ICE - één van de verplichtingen van de Vlaamse Gemeenschap i.k.v. de ratificatie als lidstaat van de UNESCO 2003 Conventie.*

- Meervoudigheid taken van de ICE-organisatie & beoordeling

In de doelstelling van de ICE-organisatie wordt voorzien in het opnemen van diverse soorten taken:

- functiegerichte taken

> cfr collectiebeherende organisaties,

- modererende en coördinerende taken in de erfgoedsector

> cfr. samenwerking en dienstverlenende rollen *binnen cultureel-erfgoedsector*

- taken m.b.t. samenwerking en versterking m.b.t. erfgoedgemeenschappen

> cfr. dienstverlenende rollen *naar het brede veld*

> Het is zeker nuttig een toetsing en afstemming te doen aan de vergelijkbare soorten taken in de sector en hoe die nader worden omschreven of ingevuld (kwalitatief en/of kwantitatief), en de input die daaromtrent ook via OCE vanuit de diverse deelsectoren is samengebracht; weliswaar rekening houdend met de specificiteit van ICE-werking (o.m.: jong beleidsveld; levend erfgoed; eigenaarschap bij erfgoedgemeenschappen).

> **Rekening houdend met bovenstaande, is het van belang hier ook oog voor te hebben i.k.v. de beoordeling van de ICE-organisatie. Beoordeling vergt deskundigheid binnen de bevoegde commissie m.b.t. de functies voor het borgen van ICE, m.b.t. samenwerking en dienstverlenende erfgoedprocessen in het brede veld, m.b.t. participatieve erfgoedprocessen en m.b.t. het UNESCO-2003-kader.**

> Minstens moet de organisatie kunnen beschikken over de competenties voor de volgende erfgoedtaken:

- ° moderatie platform
- ° technisch beheer platform
- ° ondersteuning erfgoedgemeenschappen (functies en domein-overschrijdend)
- ° begeleiding en coördinatie cultureel-erfgoedorganisaties (functies en domein-overschrijdend)
- ° erfgoedprocessen m.b.t. ontwikkeling functies, onderzoek en internationale ICE-werking
- ° communicatie
- ° zakelijk beheer

> **Voorts zullen ook aangepaste infrastructuur en faciliteiten voor onthaal en omkadering van de werkzaamheden (vergaderfaciliteiten, ed) relevant** zijn, gezien het belang van samenwerking, netwerking en ondersteuning naar erfgoedgemeenschappen, en met CE-organisaties. Al is het geenszins zo dat deze exclusief voor deze organisatie hoeven ter beschikking te zijn. Formules van logistieke en infrastructurele samenwerking zijn zeker mogelijk.

> Eigen inkomsten en aanvullende financiering:

M.b.t. ICE-werking willen we aanstippen **waakzaam te zijn inzake normen voor eigen inkomsten en aanvullende financiering**. Het stimuleren van creatief ondernemerschap bij erfgoedorganisaties kan op zich interessante oefeningen en dynamieken teweegbrengen, daar zijn we helemaal niet op tegen. Inkomsten realiseren vanuit een werking die verwacht wordt zich te wijden aan het duurzaam borgen van ICE, in participatie met de erfgoedgemeenschappen die ondersteuning nodig hebben en voor CE-organisaties in de eigen sector, houdt echter een contradictorische opdracht in. De ICE-organisatie en ICE-werkingen hebben geen publieksgerichte werking als centrale doelstelling waar bv. ongecompliceerd aspecten van verkoop, merchandising, inkomsten via tickets, en andere afgeleiden bij kunnen worden uitgerold. Aanvullende financiering realiseren vanuit dergelijke werking houdt risico's in tot ongelijke toegang tot ondersteuning voor de doelgroepen, tot oneigenlijk gebruik en exploitatie van levend erfgoed, etc. Dit staat in gespannen relatie met de principes van duurzame ontwikkeling die de Operationele Richtlijnen van de UNESCO 2003 Conventie voorschrijven. We zijn dan ook geen voorstander van het hanteren van kwantitatieve criteria voor eigen inkomsten en aanvullende financiering. Indien toch percentages in de CE-sector zouden gelden, willen we bepleiten om een aangepaste, minimale norm te hanteren, naar analogie met het Kunstendecreet voor organisaties die alleen inzetten op de functie participatie, ontwikkeling of reflectie.

2.2.2 CRITERIA

> In relatie tot de criteria voor ICE-werking verwijzen we graag nog naar het document (in bijlage) "160912_Competenties_ICE_organisatie_CJSM" opgemaakt door tapis plein vzw n.a.v. de bevraging m.b.t. dienstverlenende rollen door de Afdeling Erfgoed (12 september 2016).

CRITERIUM 1° de wijze waarop de doelstellingen, vermeld in artikel 51, worden opgenomen

Doelstelling 1° het opnemen van de functies voor immaterieel cultureel erfgoed

> zie ook de nota 160912_Competenties_ICE_organisatie_CJSM

Generiek:

Wat in de criteria niet zozeer aan bod komt, maar algemeen wel van belang is, is dat de ICE-organisatie beschikt over ruime algemene kennis en expertise omtrent ICE-beleid:

> cfr. borgen als ondeelbare, holistische praktijk, met het **duurzaam levend houden van de erfgoedpraktijken als finaliteit**, waarbij het **eigenaarschap en participatie van de erfgoedgemeenschap centraal staat**, en wat via meerdere dimensies van erfgoedzorg kan versterkt worden = vertaald in de diverse **FUNCTIES** als de processen en taken van erfgoedwerking i.k.v. borgen van ICE;

> **gebruik maken van de internationale kaders en richtlijnen van UNESCO**, die afoetsen aan de praktijk, ze **in Vlaanderen mee uitrollen in praktijkontwikkeling**, en deze vervolgens ook **opnieuw uitdragen op internationale platformen**:

- kennis van de basisconcepten, maatregelen en mechanismes in het kader van de 2003 Conventie, nationale verplichtingen en systemen voor internationale samenwerking;
- Kennis en expertise m.b.t het implementeren van de UNESCO 2003 Conventie op landelijk niveau;
- kennis en expertise m.b.t. historiek en ontwikkeling van het beleid en het erfgoedveld in de Vlaamse Gemeenschap omtrent het borgen van ICE en de implementatie van de 2003 Conventie;
- kennis en expertise m.b.t. ICE-management en (internationale e.a.) wetgeving in relatie tot ICE;
- theoretische en praktische deskundigheid om landelijke ontwikkelingen te situeren en te ontwikkelen in relatie tot de internationale en globale context m.b.t. ICE-beleid en –paradigma.

herkennen en verzamelen

cfr. identificeren en documenteren

visie op en kwaliteit van:

- > taken mbt participatief en community-based inventariseren van ICE
- > taken mbt identificeren en documenteren ikv (digitale) ICE-Platform
- > taken mbt participatief waarderen van ICE

Behouden en borgen

cfr. doorgeven / overdracht

visie op en kwaliteit van:

- > taken mbt participatief doorgeven van ICE ifv duurzaam borgen.
- > taken mbt agogische processen, leerprocessen, educatie ikv ICE.
- > taken mbt ICE-beheer, organisatieprocessen en -management.
- > taken mbt actualiseren van ICE.

Onderzoeken

visie op en kwaliteit van:

- > opzetten, stimuleren en faciliteren van theoretisch en praktijkgericht onderzoek en reflexiviteit omtrent ICE, het borgen van ICE en ICE-werking.

Presenteren en toeleiden

cfr communicatie en sensibilisering

visie op en kwaliteit van:

> kennis en vaardigheden mbt communiceren, presenteren, toeleiden, initiëren en maatschappelijke bewustzijnsverhoging omtrent ICE, ICE-processen en ICE-beleid.

participeren

visie op en kwaliteit van:

> centrale belang van theoretische, methodische en praktische deskundigheid omtrent functie participeren ikv ICE werking (cfr. art. 15 UNESCO Conventie en ICE beleidsvisie Vl. Gem.): eigenaarschap van ICE-beoefenaars als erfgoedgemeenschappen.

+ actief betrekken van samenleving en diverse maatschappelijke actoren omtrent ICE.

+ uitwerken van elk van de overige functies op participatieve leest.

Doelstelling 2° de uitbouw en de moderatie van een platform dat immaterieel cultureel erfgoed inventariseert en zichtbaar maakt;

> ***digitaal participatief inventariseren en zichtbaar maken*** van immaterieel cultureel erfgoed in Vlaanderen binnen de geest van de Unesco 2003 Conventie en de beleidsvisie ICE van de Vlaamse overheid;

> een ***kwalitatief en duurzaam data- en informatiebeheer*** naar de actuele richtlijnen;

> ***opvolging algemene digitale ontwikkelingen*** in functie van de actualisatie en optimalisatie van de digitale ontwikkeling van het platform;

> een ***communicatiebeleid*** m.b.t. het platform en ter stimulans voor het gebruik en inzetten van het platform vanuit een breed en divers netwerk van erfgoedgemeenschappen zowel als vanuit de erfgoedsector;

> visie op en kwaliteit van de ***moderatie van het platform***: derden stimuleren, vorming bieden, faciliteren en begeleiden bij het gebruik van het platform;

> + Met oog op de uitbouw van het platform voor immaterieel cultureel erfgoed in de cultureel-erfgoedsector zijn ***stimuli wenselijk vanuit de overheid voor cultureel-erfgoedorganisaties*** (die een ICE-werking ontplooiën) om het platform als tool in te zetten binnen de eigen werking en te gebruiken in het borgen van ICE.

Doelstelling 3° het uitbouwen van een cultureel-erfgoedwerking rond de vijf domeinen van immaterieel cultureel erfgoed zoals aangegeven in de UNESCO-conventie van 17 oktober 2003 houdende de bescherming van het immaterieel cultureel erfgoed;

> visie en kwaliteit m.b.t. realiseren van ***specifieke werking voor ICE doorheen de (min.) 5 themadomeinen***;

> de 5 themadomeinen zijn ***niet limitatief***, er kan ook werking zijn rond meer en andere domeinen van ICE;

> belang van aanwezigheid van het vermogen om ***generiek en domeinoverschrijdend ICE-werking*** te duiden, te ondersteunen en te ontwikkelen;

> grensoverschrijdend met andere domeinen samenwerken en afstemmen rond thema's en activiteiten.

Doelstelling 4° het opbouwen, versterken en coördineren van een breed netwerk van erfgoedgemeenschappen die werkzaam zijn rond immaterieel cultureel erfgoed;

> beschrijven van de ***competenties en plan van aanpak (netwerkstrategie, tools en middelen, tijdsplan)*** ifv brede netwerkontwikkeling, begeleiding en coördinatie naar erfgoedgemeenschappen;

> ***vanuit afstemming en samenwerking met CE-organisaties in de sector die ICE-werking als rol opnemen***, bouwen aan de brede netwerkontwikkeling rond ICE met de erfgoedgemeenschappen;

> met betrekking tot de ***(toekomstige) opvolging en evaluatie*** van de werking kunnen we de analogie maken met de nota ikv de 'landelijke rollen' waar men aangeeft dat het evenzo belangrijk is te ***peilen in welke mate de (I)CE-gemeenschappen de weg vinden en beroep doen op de organisatie***. Dit kan op verschillende manieren worden gemeten (interacties op sociale media, behandelde adviesaanvragen en begeleidingstrajecten, deelnemersaantallen bij evenementen). Dergelijke indicatoren verschillen al naargelang de CE-gemeenschappen zelf. Ze moeten daarom niet worden benoemd in de uitvoeringsbesluiten; het is aan de cultureel-erfgoedorganisatie om ze zelf naar voren te brengen.

> + ***zie ook criterium 4*** m.b.t. wijze waarop erfgoedgemeenschappen de werking aansturen.

Doelstelling 5° het coördineren van verschillende actoren die een rol opnemen inzake immaterieel cultureel erfgoed, met bijzondere aandacht voor collectiebeherende organisaties.

- > **competenties, visie en een doordacht plan van aanpak m.b.t. coördinatie** als indicatoren m.b.t. de coördinatie van actoren die een rol opnemen ikv ICE werking ;
- > + zie criterium 2 m.b.t. kwaliteit van samenwerking en netwerk.

CRITERIUM 2° de kwaliteit van de samenwerking en netwerking, met relevante partners, zowel binnen Vlaanderen als internationaal

Cfr. hiervoor ook de nota's vanuit landelijke en regionale rollen:

- > **Via de omgevingsanalyse** toont de aanvrager aan hoe zij zichzelf positioneert **in Vlaanderen en internationaal**. Een goede **benchmarking** is cruciaal.
- > Om te komen tot landelijke afstemming en taakafspraken, is het zinvol dat er **samenwerkingsovereenkomsten** en partnerovereenkomsten worden afgesloten waarin wordt benoemd wie welke rol op zich neemt. Een gezond netwerk reikt echter verder dan het formele samenwerkingsverband. Niet elke samenwerking laat zich formaliseren. De kwaliteit van het netwerk blijkt uit praktijkvoorbeelden en de resultaten die men kan voorleggen.
- > In de handleiding (niet in de uitvoeringsbesluiten) bij het decreet kan eventueel worden benoemd wat samenwerking kan inhouden. Het kan verschillende gradaties aannemen, gaande van:
 - elkaar *informer*en over elkaars werking en actieplannen (incidenteel informatie delen)
 - deel uitmaken van elkaars adviesgroepen (structureel informatie en kennis delen)
 - *gemeenschappelijke projecten opzetten* (een zgn. "programmatorische" samenwerking)
 - *clustering*, waarbij verschillende werkingen deel uitmaken van één juridische structuur en gemeenschappelijke beheersorganen hebben.
- > Voor de internationale samenwerking en netwerking, beschrijft de aanvrager ook **de wijze waarop de organisatie internationale evoluties opvolgt, hieraan mee werkt, kennis terugkoppelt en toepasbaar en inzetbaar maakt**.

CRITERIUM 3° de wijze waarop de strategische visie, vermeld in artikel 5, wordt uitgevoerd;

> **beleidskeuzes en prioriteiten mbt ICE-werking ikv de visienota:**

- verwachting van de minister m.b.t. platform (cfr. actualisering, breder, diverser);
- visie van de minister van de werking vanuit de ICE-organisatie rond de UNESCO ICE-domeinen (doelstelling 3) in verhouding tot de werking vanuit de cultureel-erfgoedorganisaties die een dienstverlenende rol op landelijk niveau opnemen in deze domeinen (en verhouding met doelstelling 4 en 5) ?
- visie, verwachtingen, prioriteiten van de minister betreffende doelstelling 5?
- geeft de visienota incentives of stimuli voor (alle) andere organisaties in het veld mbt ICE- werking ?
- > en uiteraard wordt ook naar de **geactualiseerde beleidsvisie ICE** uitgekeken.

CRITERIUM 4° de wijze waarop erfgoedgemeenschappen die werkzaam zijn rond immaterieel cultureel erfgoed vertegenwoordigd zijn in de organisatie en de werking ervan mee aansturen;

> **visie op en een goed doordacht plan van aanpak als indicator m.b.t. de wijze waarop de** aansturing vanuit erfgoedgemeenschappen wordt uitgewerkt. Het begrip "aansturen" kan gaan om raadplegen, adviseren (waarbij gemeenschappen thema's kunnen aanreiken) tot mede-beslissen (binnen beheersorganen). Naar analogie met de nota betreffende de landelijke rollen, stippen we het belang van volgende aspecten aan:

- **kennis van de doelgroep/CE-gemeenschappen**. De kwaliteit van de omgevingsanalyse is hiervan een indicator.
- Hoe is de **CE-gemeenschap betrokken** bij het **beleidsplanningsproces** (inspraakmomenten?)
- Deelname in/vertegenwoordiging in beheersstructuur strekt tot aanbeveling, maar moet op haalbare wijze kunnen worden uitgewerkt. Het ICE-werkveld bestaat uit een groeiend aantal en zeer verschillende ICE-gemeenschappen. Via diverse platformen (adviesgroepen, stuurgroepen, klankbordgroepen) kan de CE-gemeenschap structureel worden betrokken bij de werking.

CRITERIUM 5° de kwaliteit van het zakelijke beheer, en de haalbaarheid en het realiteitsgehalte van de begroting. De noodzaak voor een werkingssubsidie wordt aangetoond in de begroting, rekening houdend met de ontvangsten uit de werking.

> hier verwijzen we graag mee naar de nota's van andere deelsectoren / werkvormen.